

16. 5. 2007

ID: 48038

Smluvní pokuta podle občanského zákoníku

Absenci zákonné úpravy moderace výše smluvní pokuty podle občanského zákoníku nelze nahradit aplikací § 3 odst. 1 obč. zák.

(Rozsudek Nejvyššího soudu české republiky sp.zn. 33 Odo 805/2005, ze dne 21.3.2007)

Nejvyšší soud České republiky rozhodl ve věci žalobce Ing. L. M., zastoupeného advokátem, proti žalovanému Z. H., o částku 125.000,- Kč s příslušenstvím, vedené u Okresního soudu v Bruntále - pobočky v Krnově pod sp. zn. 15 C 310/2003, o dovolání žalobce proti rozsudku Krajského soudu v Ostravě ze dne 2. února 2005, č. j. 8 Co 783/2004-52, tak, že rozsudek Krajského soudu v Ostravě ze dne 2. února 2005, č. j. 8 Co 783/2004-52, a rozsudek Okresního soudu v Bruntále - pobočky v Krnově ze dne 8. července 2004, č. j. 15 C 310/2003-23, se zrušují a věc se vrací Okresnímu soudu v Bruntále - pobočce v Krnově k dalšímu řízení.

Z odůvodnění :

Žalobce se domáhal po žalovaném zaplacení smluvní pokuty ve výši 1 % z částky 139.000,- Kč za období od 10. 11. 2000 do 31. 3. 2001.

Okresní soud v Bruntále - pobočka v Krnově rozsudkem ze dne 8. července 2004, č. j. 15 C 310/2003-23, žalobu o zaplacení částky 125.000,- Kč s 3 % úrokem z prodlení od 17. 11. 2003 do zaplacení zamítl a rozhodl o nákladech řízení. Vyšel ze zjištění, že účastníci dne 1. 7. 2000 uzavřeli smlouvu o dílo, jejímž předmětem byla betonáž podlah rodinného domku žalobce s termínem předání díla do 8. 7. 2000. V zápisu ze dne 31. 7. 2000 podepsaného oběma účastníky se žalovaný zavázal betonáž podlah opravit a dokončit do 11. 8. 2000 s tím, že dílo předá do 14. 8. 2000. Zároveň si účastníci dohodli, že v případě prodlení s předáním díla žalovaný uhradí žalobci smluvní pokutu ve výši 1 % denně z částky 139.000,- Kč od 15. 8. 2000 do předání díla. Žalovaný dílo řádně a včas neodevzdal a žalobce je dne 30. 7. 2001 dokončil sám. Rozsudkem Okresního soudu v Bruntále - pobočky v Krnově ze dne 6. 11. 2003, č. j. 15 C 156/2001-66, byla žalovanému uložena povinnost zaplatit žalobci částky 40.310,- Kč s 10 % úrokem z prodlení od 14. 9. 2000 do zaplacení a 48.000,- Kč s 4 % úrokem z prodlení od 10. 4. 2002 do zaplacení, které představují smluvní pokutu, sjednanou mezi účastníky dne 31. 7. 2000, za prodlení s předáním díla za období do 9. 11. 2000. Z těchto zjištění soud prvního stupně dovodil, že účastníci si platně sjednali ve smyslu § 544 odst. 1 zákona č. 40/1964 Sb., občanského zákoníku, v platném znění - dále jen „obč. zák.“ (v odůvodnění nesprávně uveden § 154 odst. 1 obč. zák.), smluvní pokutu ve výši 1 % denně z částky 139.000,- Kč pro případ prodlení s provedením díla od 15. 8. 2000. Požadavek na zaplacení smluvní pokuty za období od 10. 11. 2000 do 31. 3. 2001, ač v souladu s platným smluvním ujednáním, shledal soud prvního stupně v rozporu s dobrými mravy (§ 3 odst. 1 obč. zák.), neboť žalobci již byla soudním rozhodnutím přiznána smluvní pokuta (na stejném skutkovém základě) za předešlé období v celkové výši 78.310,- Kč a přiznání dalších finančních částek vyplývajících z ujednání o smluvní pokutě by tak neplnilo funkci satisfakční ani preventivní, poněvadž žalobce sám dílo ke dni 30. 7. 2001 dokončil. Soud prvního stupně vyslovil názor, že smluvní pokuta nemůže být chápána a přiznávána jako jakási renta do budoucna, která může být vyžadována bez ohledu na dosažení účelu, který sledovalo plnění ze smlouvy.

K odvolání žalobce Krajský soud v Ostravě rozsudkem ze dne 2. února 2005, č. j. 8 Co 783/2004-52, rozsudek soudu prvního stupně potvrdil a rozhodl o nákladech odvolacího řízení. Ztotožnil se zcela nejen se skutkovými, ale i s právními závěry soudu prvního stupně. Dovodil, že byla-li žalovanému na smluvní pokutě již přiznána částka 78.310,- Kč, představující více jak jednu polovinu sjednané ceny díla, je třeba požadavek žalobce na přiznání smluvní pokuty za další období prodlení považovat za zjevně nemravný výkon práva pro jeho nepřiměřenost.

Proti rozsudku odvolacího soudu podal žalobce dovolání, jehož přípustnost opřel o § 237 odst. 1 písm. c/ o. s. ř. Zpochybnil v něm správnost závěru odvolacího soudu, že požadavek na zaplacení smluvní pokuty za další období prodlení žalovaného je výkonem práva v rozporu s dobrými mravy ve smyslu § 3 odst. 1 obč. zák. Poukazuje na to, že prodlení se zhotovením díla bylo hmotněprávní podmínkou vzniku nároku na smluvní pokutu a že v tomto řízení smluvní pokutu požaduje za období skutečně trvajících prodlení žalovaného. Úvahy soudů, že částka, která mu byla

na smluvní pokutě přiznána, je postačující a že za další období mu již žádná částka nenáleží, považuje za paradoxní. Znamenalo by to, že porušení práva za delší období by bylo méně vážným pochybením a že žalovanému by bylo přičítáno k dobru dokončení díla žalobcem. Rozsudky soudů obou stupňů proto navrhl zrušit.

Žalovaný se plně ztotožnil s právním posouzením věci odvolacím soudem a dále zpochybnil (z hlediska skutkových zjištění) sjednání smluvní pokuty mezi ním a žalobcem.

V řízení o dovolání bylo postupováno podle zákona č. [99/1963](#) Sb., občanského soudního řádu, ve znění před 1. 4. 2005, kdy nabyla účinnosti jeho novela provedená zákonem č. [59/2005](#) Sb. - dále opět jen „o. s. ř.“ (srovnej článek II bod 3. přechodných ustanovení zákona č. [59/2005](#) Sb., kterým se mění zákon č. [99/1963](#) Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony).

Nejvyšší soud České republiky jako soud dovolací (§ 10a o. s. ř.) po zjištění, že dovolání bylo podáno včas k tomu oprávněnou osobou, při splnění podmínky advokátního zastoupení dovolatele (§ 240 odst. 1, § 241 odst. 1 a 4 o. s. ř.), se dále zaměřil na posouzení otázky jeho přípustnosti.

Podle § 236 odst. 1 o. s. ř. lze dovoláním napadnout pravomocná rozhodnutí odvolacího soudu, pokud to zákon připouští. Přípustnost dovolání proti potvrzujícímu rozsudku se řídí § 237 odst. 1 písm. b/ a c/ o. s. ř.

V posuzovaném případě nemůže být dovolání přípustné podle § 237 odst. 1 písm. b/ o. s. ř., neboť odvolací soud svým rozhodnutím potvrdil v pořadí první rozsudek soudu prvního stupně. Přípustnost dovolání může být proto dána jen za podmínek § 237 odst. 1 písm. c/ o. s. ř., podle něhož je dovolání přípustné proti rozsudku odvolacího soudu a proti usnesení odvolacího soudu, jimiž bylo potvrzeno rozhodnutí soudu prvního stupně, jestliže dovolání není přípustné podle písmena b/ a dovolací soud dospěje k závěru, že napadené rozhodnutí má ve věci samé po právní stránce zásadní význam. Rozhodnutí odvolacího soudu má po právní stránce zásadní význam tehdy, řeší-li právní otázku, která v rozhodování dovolacího soudu dosud nebyla vyřešena, nebo která je odvolacími soudy nebo dovolacím soudem rozhodována rozdílně, nebo řeší-li právní otázku v rozporu s hmotným právem (§ 237 odst. 3 o. s. ř.). Jelikož odvolací soud, jak bude dále vysvětleno, vyřešil otázku souladu výkonu práva žalobce na smluvní pokutu s dobrými mravy v rozporu s hmotným právem, shledal dovolací soud dovolání k posouzení této právní otázky přípustným. Napadený rozsudek přezkoumal podle § 242 odst. 1 a 3 o. s. ř. Žalobce netvrdí, že řízení bylo postiženo vadami uvedenými v § 229 odst. 1, § 229 odst. 2 písm. a/ a b/ a § 229 odst. 3 o. s. ř., případně jinými vadami řízení, které mohly mít za následek nesprávné rozhodnutí věci, a jejich existence nevyplývá ani z obsahu spisu. Proto se dovolací soud zabýval jen výslovně uplatněným dovolacím důvodem, jak jej žalobce obsahově vymezil, a dospěl k závěru, že dovolání je opodstatněné.

Prostřednictvím dovolacího důvodu podle § 241a odst. 2 písm. b/ o. s. ř. je možno vytýkat, že rozhodnutí odvolacího soudu spočívá na nesprávném právním posouzení věci. Nesprávným právním posouzením je omyl soudu při aplikaci práva na zjištěný skutkový stav. O mylnou aplikaci právních předpisů se jedná, jestliže soud použil jiný právní předpis, než který měl správně použít, nebo sice aplikoval správný právní předpis, ale nesprávně jej vyložil, popřípadě ze skutkových zjištění vyvodil nesprávné právní závěry.

Podle § 544 odst. 1 obč. zák. sjednají-li si strany pro případ porušení smluvní povinnosti smluvní pokutu, je účastník, který tuto povinnost poruší, zavázán pokutu zaplatit, i když oprávněnému účastníku porušením povinnosti nevznikne škoda. Podle § 544 odst. 2 obč. zák. lze sjednat smluvní pokutu jen písemně a v ujednání musí být určena výše pokuty nebo stanoven způsob jejího určení.

Smluvní pokuta jako zajišťovací prostředek je pro občanskoprávní vztahy upravena v § 544 a § 545 obč. zák. Smluvní pokuta je peněžitou částkou, kterou je dlužník povinen zaplatit věřiteli v případě, že nesplní svou smluvní povinnost, i když porušením povinnosti věřiteli škoda nevznikne. Smluvní pokutou lze zajišťovat jakoukoli právní (smluvní nebo zákonnou) povinnost. Pro platnost ujednání o smluvní pokutě zákon předepisuje obligatorně písemnou formu. Nezbytnou náležitostí je uvedení výše smluvní pokuty, případně alespoň způsob, jakým bude stanovena. Sjednání výše či způsobu určení smluvní pokuty je věcí dohody účastníků.

Podle § 3 odst. 1 obč. zák. výkon práv a povinností vyplývajících z občanskoprávních vztahů nesmí bez právního důvodu zasahovat do práv a oprávněných zájmů jiných a nesmí být v rozporu s dobrými mravy.

Smyslem ustanovení § 3 odst. 1 obč. zák. je zamezit výkonu práva, který sice odpovídá zákonu, avšak odporuje dobrým mravům, jež lze definovat jako souhrn společenských, kulturních a mravních norem, jež v historickém vývoji osvědčují jistou neměnnost, vystihují podstatné historické tendence, jsou sdíleny rozhodující částí společnosti a mají

povahu norem základních (srovnej rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 26. 6. 1997, sp. zn. 3 Cdon 69/96, publikovaný v časopise Soudní judikatura pod označením SJ 62/1997). Dobré mravy tvoří společenský normativní systém, nýbrž jsou spíše měřítkem etického hodnocení konkrétních situací odpovídajícím obecně uznávaným pravidlům slušnosti, poctivého jednání apod. Není tedy vyloučeno, že i takový výkon práva, který odpovídá zákonu, může být shledán v rozporu s dobrými mravy a že mu proto bude soudem odeprána právní ochrana. Ke konkretizaci takto obecně stanovených pravidel je třeba užít dalších vodítek, ze kterých lze usoudit, co je ve vztahu ke smluvní pokutě v souladu se společenskými, kulturními a mravními normami.

V posuzovaném případě odvolací soud (ve shodě se soudem prvního stupně) dospěl k závěru, že ujednání účastníků o smluvní pokutě je platným právním úkonem. Zároveň však dovodil, že výkon práva žalobce na smluvní pokutu za dobu prodlení žalovaného se zhotovením díla od 10. 11. 2000 do 31. 3. 2001 je v rozporu s dobrými mravy ve smyslu § 3 odst. 1 obč. zák., protože žalobci již byla soudním rozhodnutím přiznána za předchozí období prodlení smluvní pokuta v částce 78.310,- Kč, kterou posoudil za dostatečně přiměřenou.

Je zřejmé, že v dané věci byla konečná výše smluvní pokuty plně závislá na době, po kterou žalovaný nedostál povinnosti, již sám smluvně převzal. Výsledná výše smluvní pokuty tedy byla důsledkem relativně dlouhé doby, po kterou byl žalovaný v prodlení se zhotovením díla, a s tím spojeným navyšováním o jinak přiměřenou denní sazbu smluvní pokuty. Odvolací soud (stejně tak soud prvního stupně) přehlédl, že na rozdíl od obchodněprávních vztahů, kde je zakotveno právo soudu snížit nepřiměřeně vysokou smluvní pokutu s přihlédnutím k hodnotě a významu zajišťované povinnosti, a to až do výše škody vzniklé do soudního rozhodnutí porušením smluvní povinnosti, na kterou se vztahuje smluvní pokuta (§ 301 obch. zák.), v oblasti občanskoprávních vztahů moderační právo soudu upraveno není. Absenci zákonné úpravy moderace nelze nahradit aplikací § 3 odst. 1 obč. zák. Odvolací soud tím, že žalovaný nárok (připadající na určitý časový úsek prodlení žalovaného se splněním smluvní povinnosti) posoudil jako výkon práva odporující dobrým mravům s odůvodněním, že mravná je jen ta část smluvní pokuty, která připadá na předchozí období prodlení (již přiznaná), žalobci částečně odeprél ochranu jeho práva na platně sjednanou smluvní pokutu. Ve skutečnosti tak svým rozhodnutím nepřipustně moderoval výši smluvní pokuty, když podle vlastní volné úvahy určil, jaká část nároku žalobce na smluvní pokutu je mravná a jaká část nikoli.

Lze uzavřít, že rozhodnutí odvolacího soudu je založeno na nesprávné aplikaci § 3 odst. 1 obč. zák. ve vztahu k § 544 obč. zák.; žalobci se tak podařilo zpochybnit prostřednictvím uplatněného dovolacího důvodu podle § 241a odst. 2 písm. b/ o. s. ř. správnost napadeného rozhodnutí. Dovolací soud proto rozsudek odvolacího soudu podle § 243b odst. 2 věty za středníkem o. s. ř. zrušil. Protože důvody, pro které bylo zrušeno rozhodnutí odvolacího soudu, platí i na rozhodnutí soudu prvního stupně, zrušil i je a věc vrátil soudu prvního stupně k dalšímu řízení (§ 243b odst. 3 věta druhá o. s. ř.).

© EPRAVO.CZ - Sběrka zákonů, judikatura, právo | www.epravo.cz

Další články:

- [Likvidace dědictví](#)
- [Jistota](#)
- [Insolvenční řízení](#)
- [Exekuce](#)
- [Započtení](#)
- [Reorganizace](#)
- [Soudní poplatky \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)
- [Spotřebitel \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)
- [Správa společné věci \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)
- [Správní řízení \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)
- [Vylučovací žaloba \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)